

MURAT GÜLSOY

Ressam Vasıf'ın
Gizli Aşklar
Tarihi

roman

♥ can
çağdaş

MURAT GÜLSOY
RESSAM VASIF'IN
GİZLİ AŞKLAR TARİHİ

Can aędaş

Ressam Vasıf'ın Gizli Aşklar Tarihi, Murat Gülsoy

© 2023, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ocak 2023, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 7000 adet yapılmıştır.

Dizi Editörü: Cem Alpan

Düzelti: Aylin Samancı Elmasdaę

Mizanpaj: Emin Petek

Kapak resmi: Murat Gülsoy tarafından Midjourney yapay zekâ programı kullanılarak oluşturulmuştur.

Baskı ve cilt: İmak Ofset Basım Yayın Tic. ve San. Ltd. Şti.

Akçaburgaz Mah.137.Sokak No:12

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 45523

ISBN 978-975-07-5957-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

MURAT GÜLSOY
RESSAM VASIF'IN
GİZLİ AŞKLAR TARİHİ

BELGESEL ROMAN

♥can

MURAT GÜLSOY, 1992-2002 yılları arasında arkadaşlarıyla *Hayalet Gemi* dergisini çıkardı. *Bu Kitabı Çalın* adlı kitabıyla 2001 *Sait Faik Hikâye Armağanı*'nı, *Bu Filmin Kötü Adamı Benim* adlı romanıyla 2004 Yunus Nadi Roman Ödülü'nü, *Baba Oğul ve Kutsal Roman* adlı kitabıyla 2013 Notre Dame de Sion Edebiyat Ödülü'nü, *Gölgeler ve Hayaller Şehrinde* adlı romanıyla da 2014 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Kitapları çeşitli dillere çevrilen Murat Gülsoy, Boğaziçi Üniversitesi'nde öğretim üyesi, mühendislik ve yaratıcı yazarlık dersleri veriyor; sadece yazmayı değil, yazmak üzerine düşünmeyi de seviyor.

muratgulsoy.wordpress.com

Zeynep'e...

Sakın Gölgesi Olan Bir Şey Resmetme

Sabahları erken kalkarım. Güneşin doğuşunu mutlaka seyretmek isterim. Işık, daha çok ışık demiş ölümlerken şair. Goethe'ydi değil mi? Ben de ölümlerken öyle diyeceğim. *Licht mehr Licht*. Bu yaşıma geldim, şafak vaktine şaşırmadığım bir gün olmadı. Biliyor musunuz, hiçbir sabah bir diğerine benzemez. En kötü gecelerin sabahında bile semaya baktım, hayret ettim, her seferinde hayran oldum. Yeter ki açıklık bir yerde olayım, bir parça gökyüzü görünsün.

Bakın buradan manzara daha güzel görünüyor, tam karşımız eski İstanbul. Topkapı, Ayasofya, Sultanahmet. Biraz sağa baktınız mı Galata.

Bu sabah biraz sis vardı, şimdi dağıldı ama rengi kaldı. Hafif altın tozu serpilmiş gibi. Adeta geçmiş zamanların rüyası. Çocukluğumdan belli belirsiz hatıralar görünüp kayboldular. Hafıza acayip bir sinema makinesi, ama makinisti delinin teki, hangi hatıranın filmini oynatacağını tahmin etmek mümkün değil. Hani derler ya insan yaşlandıkça maziye daha iyi hatırlarmış diye, şaşıracağsınız ama bende öyle olmadı, yani henüz olmadı. Belki de yeterince yaşlı değilim, ne dersiniz? Halen ilerde çezeğim resimleri düşünüyorum. İleride...

...

...

Sabahları, en çok da sabahları düşünüyorum.

...

...

Gün ağarırken yavaş yavaş aydınlanan gökyüzü boş bir tuvaldir gözlerimin önünde... Bazen kasvetli kış günlerinde beton grisinin arasından sızan çinko beyazı bir ışık yol gösterir... İnatlaşırım o zaman, en kuvvetli kırmızı boylarımla girişim resme! Bazen de tatlı turkuvaz bir renkle aydınlanır gün, buz mavisini çağırır, tozpembeyi, uçuk limon sarısını, o zaman oyunlar oynamak isterim, çocuklaşırım. Tabii bu sabah seansı çok uzun sürmez, güneş yükselir hâkimiyeti ele alır, hayat başlar, insanlarda bir telaş, bende ise bir heyecan. Bir an önce çizmeye başlamak isterim. Ama hep ertelerim. Bu huy rahmetli babamdan miras. Her şeyi ertelerdi. Adam sen de acelemiz ne? Hayattaki düsturu buydu. Eh tabii paşa babasının sevgili küçük oğlu olmasının da bunda payı var. Her şeyi geç yapmış hayatta. Geç yürümüş, geç konuşmuş, her şey geç. Evlenmek de buna dahil. Kırk yaşında dünya evine girdiğinde akranları çoktan torun torba sahibi olmuşlar, öyle anlatılırdı. Ailede onun gibi biri daha yok. Misal büyük ağabeyi Ali Salih Paşa. O cephe senin bu cephe benim memlekette savaşmadığı yer, çizmesinin değmediği vilayet kalmamış. Ortanca ağabey askerî hekim, o da öyle. Üstelik de ressam, Tevfik Rüstem. Benim ilk hocam oydu. Yazın sık sık Çamlıca'daki köşke gelir, öğlene kadar kameriyede resim yapardı. Ben gözümü açtım onu gördüm. Onun boyları, fırçaları, kutuları bana esrarengiz bir dünyanın büyümlü aletleri gibi görünürdü.

İşte en çok gözümün önünde canlanan bu kameriyedir.

Üzerini morsalkımların sardığı ahşap bir bibloydu adeta. Nisan mayıs aylarında altında durmak ne mümkün? Kokusundan sarhoş olurdu insan. Amcam pek severdi bu mekânı, şövesini kurar, masanın üzerine boyalarını, paletini, fırçalarını dizer, piposunu tüttürerek manzara resimleri çalışırdı. Yokluğunda bile kameriye kendine has havasıyla amcamı hatırlatırdı. Sık sık oturduğumuz o masada bir-iki boya lekesini gördüğümde ne kadar sevdiğimi düşünüyorum da... İnsan tuhaf bir varlık, neye neden nasıl bağlandığı hiç belli olmuyor. Onun gelişyle kameriye, köşk, bütün Çamlıca başka bir hüviyete bürünürdü. Ben hem resim yapılacak diye hem de amcamın Hacı Bekir'den getirmeyi âdet edindiği akide şekerlerine kavuşacağım diye sevinirdim. Rüstem Amcamın resim yaptığını gören Huriye Kalfa bir yandan uğursuzluk gelecek diye söylenir bir yandan da acayip, dehşetli hikâyeler anlatırdı. Muhtemelen korkularıyla mücadele etmenin bir yolu olarak bellemiştir bu korkutma işini. Birini korkutabilirsiniz korkunun iplerini bir müddet ele geçirdiğinizi zannedersiniz.

Başka bir devirdi tabii, insanları da bambaşkaydı, 1890'lardan bahsediyorum. Şimdi siz 1967 senesinde her şeyi farklı bir gözle görüyorsunuz, neredeyse 21. asra gireceğiz, ben görmem gerçi... O zamanların zihniyeti, nasıl desem, çok eski inançların tortusunu ihtiva ediyordu. Huriye Kalfa'nın korkularının sebebi belli, bizim dinde tasvirin men edilmesi... Ama o zamanlar ben pek küçüğüm, neyin ne olduğunu idrak edemiyorum kolay kolay. Zihnim henüz kendi şahsiyetini eline almış değil, kimin yanına giderse onun ikliminde çiçekleniyor.

Birkaç defa sormuştum amcama, resim yapmak günah mı diye. Her seferinde başka şeyler söylemişti. Belki pedagojik bir itiyatla seçiyordu kelimelerini belki de de-

gişen haletiruhiyesine göre veriyordu o cevapları. Çoğunu unuttum ama bir tanesini hatırlıyorum. Yaptığı resmi önüme koyup, bak, demişti, ne görüyorsun? Dilimle çevire çevire emdiğim akide şekerinin tadı ağzımın içindeki her noktaya ayrı ayrı tesir ederken bir bilmeceyi çözecekmişim gibi resme dikkatle bakmaya başladım, bizim köşkü, arkasında uzanan koruluğu, otlayan koyunları, tavukların eşelenmesine büyük bir ciddiyetle nezaret eden kızıl horozu, ağzı eski bir tahta kapakla kapatılmış, üzerine de ağır bir taş konulmuş kuyuyu, büyük ceviz ağacını, hatta dallarından sarkan salıncağımı, uzaktan görünen Boğaz'ı, beyaz bulutları ve daha birçok şeyi çizmişti. Bunları tek tek söyledim büyük bir ciddiyetle. Hepsini doğru olarak saymazsam aferin alamayacakmışım gibi. Evet, dedi, bunların hepsi var resmin içinde. Peki yarın resme bakarsan ne göreceksin? Kafam karıştı, önce bocaladım, yine bunları görürüm herhalde dedim. Doğru dedi, yarın da bu saydıklarının hepsi, aynı bu şekilde bu resmin içinde duracaklar. Hatta on sene sonra da... eğer atmaz da saklarsan elli sene sonra da... Belki biraz renkleri solar ama kaybolmaz... Peki ya bunlar, diye bu sefer hakiki manzarayı işaret etti. Bu koyunlar, bu tavuklar, bu salıncak, hatta bu köşk duracak mı? Durmayacaktı ama ben o çocukluğa has saflıkla idrak edemiyordum tüm bunların gelip geçici olduğunu. Öyledir değil mi ya: Çocukken insan her şeye kolayca itimat eder, her şeyin olduğu gibi kalacağını sanır, sabit olanı sever. Ah bir bilebilse hakikati! O an çıldırır! Aslında nasıl da kudurmuş bir ırmağın içinde sürüklendiğimizi idrak edebilsek... Etrafımızda gördüğümüz ne varsa, insanlar, eşya, tabiat, her şeyin o azgın ırmağın sularına kapılmış gitmekte olduğunu ve en nihayetinde o kaya senin bu taş benim çarpa çarpa yok olacağını bilsek... mümkünü yok dayanamaz insan. Neyse ki o zamanlar çocuğum, anlamıyorum bu dehşetli hakikati.

Amcam dedi ki, işte her şey gelip geçecek bu resim kalacak, bu yüzden korkuyor insanlar.

Acayip laflar ben yaşta bir çocuk için. Halen arada düşünürüm aslında ne demek istedi diye. Gerçi dedikleri bir bir çıktı, hepsi yok olup gitti. Hatta resim bile, kim bilir kimin eline geçti ya da geçmeden yok oldu. Ama saklayabilseydik resmi, haklı çıkacaktı. Neyse... bu kadarla kalsa iyi. Eline fırçayı aldı, yüzünde muzip bir ifade vardı, bak şimdi dedi, elleri arkadan bağlı bir efendi gibi tavuklara nezaret eden kızıl horozun üzerini boyamaya başladı. Bir-iki fırça darbesiyle horozun kızıl kahverengi gövdesi önce sarardı ardından otlara karıştı, yok oldu! Yerinde artık sadece kuru dikenler vardı. Kızıl ibiği de yabani bir gül olmuştu. Bu nasıl bir sihirdi ki biraz önce burada olan şey amcamın fırça darbeleriyle yok olabiliyor hatta başka bir şey haline gelebiliyordu? İnsanların resimden neden korktuklarını asıl o zaman anlamıştım, bu muhteşem bir kudretti. Sihir gibi bir şey. Zihnim hayranlık ve hayretle kamaşmış bir vaziyette olup biteni seyrederken amcam durmuyor, resim üzerinde çalışmaya devam ediyordu. Bir de baktım ki bizim kızıl horoz resmin içinde tekrar ortaya çıkmış, kuyunun arkasında pürdikkat hareminden uzaklaşmış bir tavukla alakadar oluyor! İnanılır gibi değildi. Bu sahnenin üstümde muazzam tesiri oldu. Ne vakit umutsuzluğa düşsem, canım sıkılsa, bilhassa büyük üstatların resimleri karşısında kendimi biçare bir sefil gibi hissetsem bu hatıranın filmini rica ederim hafızamı idare eden meçhul deliden, o böyle zamanlarda beni kırmaz. Anında akide şekerinin tadını alır, elma kabuklarında dinlendirilmiş tütünün kokusunu duyarım, sonra kapkara piposu gözümün önüne gelir, abanoz ağacından ince saplı, ardından fırçaları, geçmiş zamanların renkli izlerini taşıyan paleti ve nihayet kendisi.

...

...

Tuhaftır, en az yüzünü hatırlıyorum. Önce yüzün çizgileri siliniyor demek ki...

Yüz çizmek de zordur. Portre ressamlığı ayrı bir hüner ister. İfadeyi veren yüzlerce minik adale var, her birini ince ince çalışmak lazım. Yine de amcamın yüzünü hatırlayamamak basit bir hafıza zafiyetinin ötesinde bir mana taşıyor gibi geliyor bazen. Üzerimde en derin, en kalıcı tesiri yapmış insanın yüzünü neden silmiş olabilirim? Hayır asla pişman olmadım ressam olmaya çabalamaktan. Ondan değil.

Bir defter vermişti amcam, deri ciltli, kalın sayfaları olan. O yaz elimde bu defterle geziyor, karşıma çıkan her şeyin resmini yapmaya çalışıyordum. Aslında ben de onun gibi boyalarla oynamak istiyordum ama o ille de desen diyordu, kuvvetli bir desen ve iyi bir kompozisyon bilgisi olmadan iyi bir ressam olamazsın. Her şeyi çiz, diyordu. Baka baka çiz. Sonra aklında canlandırarak çiz. Böyle birçok teknik öğretiyordu. Ben de evin içinde amcamın küçük bir kopyası gibi dolaşıyordum, bir ağzımda pipom eksikti. Huriye Kalfa da bu hallerimi hiç beğenmiyor, beni bu huydan vazgeçirmek için birbirinden korkunç hikâyeler anlatıyordu. Sakın, diyordu, sakın gölgesi olan bir şey çizme, en büyük günah! Düşünebiliyor musunuz? Parmak kadar çocuğa söylenecek laf mı bu? Hem gölgesi olan bir şey çizmenin günah olması ne acayip bir tasavvur! Nasıl bir inanç sistemi ki bu, resmetmenin muayyen şekillerini men etmekle meşgul oluyor? "Gölgesi olan mahluktur, onu da halk eden Allah'tır, Allah ki en büyük musavvirdir, insana da suretini veren odur." Böyle söylerler. Bizim minyatürlerde dikkat eder-seniz gölge yoktur, perspektif bilhassa kurulmaz. Hepsinin

bir sebebi var. Tabii bunlar derin mevzular. Huriye Kalfa manasını bilerek mi söylerdi yoksa ezberinde olduğu için mi naklederdi bilemeyeceğim. Bir yerden duymuş olmalı muhakkak. Okuması yazması yoktu.

Canım Huriye Kalfa, bir gün kuyudan su çekerken tık diye gitti, yığılıp kaldı, elinde kovanın ipi boşalmış, sanki Atropos hayat ipini kesmiş... Kalp, dedi amcam, hastaymış meğer. Hiç de belli olmuyordu doğrusu. Heybetli, güçlü kuvvetli bir kadındı. Hatta böyle resim gibi putperestlikle uğraşanları öteki tarafta nasıl cezaların beklediğini anlatırken zebaniler gibi kabarıp, devleşirdi. Onun tarif ettiği cehennem manzaralarını inanın Ortaçağ Avrupa'sının çılgın ressamaları bile çizememiştir. Ne muazzam fantazy kabiliyeti ne müthiş korkular... Fakat bozuk saat bile zamanı iki kez doğru gösterir misali onun anlattıkları içinde de kastını aşan hikâyeler bulunurdu. Bir yamyamlık hikâyesi vardı mesela, hiç unutmuyorum. Sonra başka versiyonlarını da duydum, belli ki o devirde sağda sola anlatılan halk hikâyelerinden biriydi. Her nasıl olduysa Huriye Kalfa'nın zihninde ve ruhunda bir yer bulmuştu.

...

...

Bakın ne düşündüm şimdi: Eskiden hikâyeler hürmüş, onları anlatanların malı değilmiş, kulaktan kulağa, insandan insana, zihinden zihne dolaşır, sevildikleri yerde konaklar, anlatıldıkça çoğalırlarmış. Herkes kendi tecrübesinden, hissiyatından bir şeyler eklermiş anlatırken. Hikâye o vakit sadece bir vakanın nakledilmesi değilmiş, bütün bir ruh halinin muhafaza edildiği canlı bir hafızaymış.

Neyse... Huriye Kalfa'nın anlattığı hikâye İstanbul'un Kuledibi semtinde lezzetiyle nam salmış bir bö-

rekçide geçiyor. Dönemin şehzadesi halı dokumaya pek meraklıymış. Anadolu'nun her yerinden mahir dokumacılar saraya gelir şehzadeye en usta ellerden çıkmış halılar getirir, o da kendilerine cömertçe hediyeler verirmiş. Çeşit çeşit halılar. Renk renk nakışlarla yedi dağın çiçeklerinin resmedildiği Herekeler, üzümlü dönmeli Bünyanlar, güllü, top laleli, yıldız çiçekli Ladikler... Sadece bunlar mı? İran, Afgan hatta Çin'den gelen harikulade dokumalar... Şehzade bunlara baka baka kendisi de usta bir dokumacı olmuş. Hatta bir müddet sonra kendine has motifler yaratmaya başlamış. Dört boynuzlu geyikler, rüzgâra kapılmış gibi salınan serviler... Geometrik desenlerin arasından beliren kurt, ayı, aslan gibi hayvanların suratları görenleri hayretlere sürüklemiştir. Hatta hikâyeler tasvir etmeye vardırması işi. Şehzadenin bir özelliği de tebdili kıyafet İstanbul'u gezmeye çıkmasıymış. Kuledibi'ndeki börekçinin methini çok duyduğu için oraya yoksul bir muhacir kıyafetine bürünüp gitmiş. Duvarları çirkin kilimlerle, hasırlarla kaplı börekçinin dükkânında sakin bir köşeye geçip oturmuş. Börekler hakikaten lezizmiş, peynirli, kıymalı, ıspanaklı derken bütün çeşitleri afiyetle mideye indirmiş. Bu kadar sefil bir yerin nasıl olup da bu kadar güzel börek yaptığına hayret etmiş. Ustabaşının dikkatini çekmiş bu yoksul muhacirin iştahı. Hasbıhale başlamışlar, şehzade daha önce böyle güzel börek yemediğini söylemiş ustabaşına. Nedir bu lezzetin sırrı diye sormuş. Gerçekten öğrenmek ister misin demiş ustabaşı. Şehzade merakla başını sallamış, bunun üzerine ustabaşı, her hayvanın eti, yağı farklıdır, hiçbiri diğerine benzemez, ama börek için en iyisi hangisidir diyecek olursan, insan etinin yağı en lezzetli yiyecektir şu dünya üzerinde, işte biz de onu kullanırız demiş. Tabii bu sırrı duyan şehzade oradan canlı

“Yunan heykellerine benzeyen vücudunda dolaşan ellerimiz çoğaldıkça Jean kendinden geçer, kıvranırları bizi de en tatlı günahların bahçesine davet ederdi. Peş peşe içtiğimiz şarapların tesiriyle bu sahnelerin sonu pek fena bitirdi. Kışkırtıcı temaslarla çılgına dönen uzviyetin tahakkümüne teslim olurduk. Aklın gücünü kaybettiği bu zevk karnavalında vücutlarımız ateşin tüm renkleriyle kavrulur, başka bir şey haline gelir, adeta bir metamorfoz geçirirdi. ‘Vasıf, sanatçı için sınır yoktur,’ derdi Georgette, ‘vücutlarımızın her yeri, her santimi hayattan zevk almak için dünyaya gelmiştir, kendini bunlardan mahrum bırakan biri asla sanatın en yüce katına çıkamaz. Çünkü aldığı-mız her damla zevkin ödenmesi gereken bir bedeli vardır. Sanatçı bu bedeli boyayla, çizgiyle çalışarak öder.”

İmparatorluğun son günlerinde Paris’te Georgette’in atölyesinde resmi, ışığı ve renkleri yeniden öğrenirken bedenini ve hazzın sınırsızlığını keşfetmiş genç bir ressam... Ali Salih Paşa’nın yeğeni, Nazmi Ziya’nın, Çallı’nın yakın dostu... Çamlıca’daki aile konağında ünlü Gritchenko’yu ağırlamış... Mütareke İstanbul’unun karmaşasında İngiliz kumandan Jackson’la günlerini tuvalin başında geçirmiş... Genç Cumhuriyet’in devrimleri ardı ardına gelirken ailesinin son kalan fertlerini kaybetmiş... 6-7 Eylül’ü, 60 Darbesi’ni yaşamış... Türkiye’nin resim tarihine yakından tanıklık etmiş... Hazla acının birbirine dolandığı uzun bir yalnızlığın, gizli kalmış aşkların, bir türlü yakalanamayan şöhretin hikâyesi... Ressam Vasıf Ekrem Yelda’nın kendi ağzından dinlediğimiz hayatı, samimi itirafları ve bitmeyen resim tutkusu...

1967 sonbaharında genç bir gazetecinin unutulmuş bir ressamla günler süren söyleşisinin kayıtları... Hiç yayımlanamamış bu söyleşi yıllar süren hukuk mücadelesinden sonra elinizdeki kitapla okuyucusuyla buluşuyor.

#türkresmi #ressam #sanat #yalnızlık #aşk #akademi #ölüm

 can

 canyayinlari.com | f | | canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-5157-4

9 789750 759574